

V Bruseli 26. mája 2020
(OR. en)

8274/20

AUDIO 20
EDUC 198
SOC 328
DIGIT 41
INFO 8
DISINFO 6

VÝSLEDOK ROKOVANIA

Od:	Generálny sekretariát Rady
Komu:	Delegácie
Č. predch. dok.:	7684/20+COR 1
Predmet:	Závery Rady o mediálnej gramotnosti v neustále sa meniacom svete

Delegáciám v prílohe zasielame závery Rady o mediálnej gramotnosti v neustále sa meniacom svete, ktoré Rada prijala písomným postupom 25. mája 2020 v súlade s článkom 12 ods. 1 prvým pododsekom rokovacieho poriadku Rady a článkom 1 rozhodnutia Rady 2020/556.

Závery Rady sa zašlú na uverejnenie v *Úradnom vestníku EÚ* na základe rozhodnutia Výboru stálych predstaviteľov zo 14. mája 2020.

Závery Rady o mediálnej gramotnosti v neustále sa meniacom svete

RADA EURÓPSKEJ ÚNIE,

BERÚC DO ÚVAHY:

1. politické súvislosti, ktoré sa uvádzajú v prílohe;

UZNÁVAJÚC, ŽE:

2. technologický a digitálny pokrok vnáša do našich životov významné zmeny. Nové mediálne a komunikačné platformy menia sociálne a komunikačné vzťahy, ovplyvňujú kultúrny a kreatívny priemysel, pretvárajú mediálne prostredie a spôsob, akým vytvárame, distribuuje a spotrebúvame obsah. Tento pokrok prináša občanom Európy nové významné príležitosti na komunikáciu a vyhľadávanie, vytváranie a distribúciu rôznych druhov obsahu;
3. digitálne a technologické zmeny prebiehajú nepredvídateľne a nepretržite a občania aj spoločnosť sa im musia neustále prispôbovať. Inovácie, vďaka ktorým je svet lepším miestom a medzi ktoré patria i digitalizácia a rozvoj mediálnych a komunikačných platforiem, nesú so sebou dôsledky, ktoré je potrebné riešiť;
4. nový mediálny ekosystém popri tom, že poskytuje mnoho výhod a pozitívnych účinkov, prináša aj rastúci objem dezinformácií, manipulácie a nenávistných prejavov;

5. občania sú v novom mediálnom ekosystéme zahltení informáciami a môže byť pre nich problematické porozumieť správam a nájsť presné informácie a spoľahlivé zdroje správ, ako aj kvalitný obsah vo všeobecnosti;
6. skutočnosť, že občania sú vystavení veľkému množstvu dezinformácií, najmä v čase závažnej celosvetovej krízy, akou je pandémia COVID-19, dôrazne poukazuje na význam systematického prístupu k rozvoju mediálnej gramotnosti, význam spolupráce medzi online platformami, odborníkmi a príslušnými orgánmi, ako aj na význam rozvoja nezávislého postupu overovania faktov s cieľom obmedziť šírenie online dezinformačných kampaní a súčasne rešpektovať slobodu prejavu;
7. v dnešnom svete je nevyhnutné, aby si občania všetkých vekových skupín osvojovali veľké množstvo nových individuálnych a spoločenských znalostí a zručností, ktoré im umožnia zaistiť si prístup k informáciám a rôznym druhom médií a následne si z nich vyberať, chápať ich a inteligentne a zodpovedne ich využívať, bez ohľadu na to, či sú profesionálne alebo vytvorené používateľmi, a to na všetkých druhoch kanálov a distribučných alebo komunikačných platformách;
8. všetky tieto schopnosti predstavujú mediálnu gramotnosť, ktorá sa chápe ako súhrnný pojem zahŕňajúci všetky technické, kognitívne, sociálne, občianske, etické a tvorivé schopnosti, ktoré občanovi umožňujú získať efektívny prístup k informáciám a médiám a efektívne ich využívať a tiež bezpečne a zodpovedne vytvárať a zdieľať mediálny obsah prostredníctvom rôznych platformách. Mediálna gramotnosť by sa nemala obmedzovať na učenie sa o nástrojoch a technológiách, ale jej zámerom by malo byť aj umožniť občanom nadobudnúť zručnosti v oblasti kritického myslenia potrebné na posudzovanie, analyzovanie zložitých skutočností a rozpoznanie rozdielu medzi názorom a faktom. Všetky tieto schopnosti umožňujú občanovi zapájať sa do hospodárskych, sociálnych a kultúrnych aspektov spoločnosti a zohrávať aktívnu úlohu v demokratickom procese¹;

¹ Na základe vymedzení stanovených v mandáte skupiny odborníkov pre mediálnu gramotnosť a v revidovanej smernici o audiovizuálnych mediálnych službách.

UZNÁVAJÚC, ŽE:

9. podobne ako iné výzvy dnešného sveta, aj pandémia COVID-19 zdôraznila potrebu spoľahlivých zdrojov informácií a potrebu transparentnosti zo strany online platforiem; ukázalo sa, že je nevyhnutné vybaviť občanov zručnosťami potrebnými na zvládanie dezinformácií;
10. vzhľadom na to, že na internete je dostupné obrovské množstvo informácií, pri organizovaní týchto informácií zohrávajú zásadnú úlohu algoritmy, ktoré tiež umožňujú zamerať obsah, a tak používateľom poskytnúť relevantné informácie podľa ich individuálnych potrieb;
11. zároveň môže nedostatočná transparentnosť a používanie algoritmov bez primeraného posúdenia rizika a vplyvu zhoršiť problém dezinformácií a podnecovať senzácietivosť, extrémny obsah a žurnalistiku zameranú na vytváranie návnad na klikanie (clickbait);
12. vplyv algoritmov na kanály šírenia informácií a výber príjemcov môže mať značné dôsledky na verejnú mienku, môže formovať sociálno-politickú diskusiu a potenciálne viesť k polarizácii spoločnosti;
13. narastajúci objem online obsahu vrátane nenávistných prejavov, podnecovania k násiliu alebo nenávisti, kyberšikanovania a iného nezákonného a/alebo škodlivého obsahu predstavuje pre spoločnosť výzvu;
14. v globálnom hospodárstve digitálnych médií založenom na údajoch by dominantné postavenie niekoľkých globálnych aktérov na trhu a modely algoritmov používané online platformami mohli ohroziť pluralitu médií a rozmanitosť obsahu;
15. rýchly rast a zmeny prebiehajúce v mediálnom ekosystéme majú vplyv na dôveru v médiá a môžu tiež vytvárať tlak na normy profesionálnych médií a žurnalistiky.

KONŠTATUJÚC, ŽE:

16. mediálna gramotnosť a naša schopnosť kritického pohľadu na médiá a schopnosť zodpovednej interakcie s nimi neboli nikdy také dôležité ako dnes, keď je svet zasiahnutý pandémiou COVID-19, a to nielen z hľadiska ochrany verejného zdravia, ale aj z hľadiska zabezpečenia odolnosti demokratických spoločností a posilnenia demokratickej účasti;
17. je nevyhnutné zintenzívniť prácu na zvyšovaní úrovne mediálnej gramotnosti a kritického myslenia občanov všetkých vekových skupín, pričom je potrebné zohľadniť kultúrnu rozmanitosť a značné rozdiely medzi členskými štátmi EÚ, pokiaľ ide o mediálnu gramotnosť a digitálnu kompetenciu vo všeobecnosti;
18. neustály rozvoj nových mediálnych a komunikačných technológií zvyšuje dopyt po nových prístupoch k mediálnej gramotnosti, najmä v oblasti neformálneho a informálneho učenia sa;
19. je potrebné rozvíjať nové modely celoživotného vzdelávania v oblasti v mediálnej gramotnosti a poskytnúť ľuďom všetkých vekových skupín praktické možnosti na získanie zručností potrebných na chápanie veľmi komplexného prostredia mediálnej komunikácie a fungovanie v ňom, a to prostredníctvom programov prispôbených rôznym cieľovým skupinám, ktoré môžu byť prispôbené veku a/alebo kontextu;
20. je potrebné, aby sa do riešenia otázky mediálnej gramotnosti zapojili zainteresované strany, ktoré sú schopné osloviť občanov všetkých vekových skupín, ako sú napríklad kultúrne inštitúcie (napr. knižnice, múzeá a kiná), ktoré majú prístup k príslušnej infraštruktúre a majú vysokú úroveň dôvery v rámci spoločnosti, a ktoré by sa preto mali ďalej podnecovať, aby posilňovali mediálnu gramotnosť prostredníctvom svojich služieb a činností;
21. prvky médií, najmä verejnoprávne médiá a novinárske organizácie majú vplyvné postavenie v spoločnosti a mohli by zohrávať významnejšiu úlohu, pokiaľ ide o propagáciu, informovanie a zvyšovanie povedomia verejnosti o význame mediálnej gramotnosti;

22. príslušné vnútroštátne agentúry a orgány, najmä vnútroštátne regulačné orgány v oblasti médií, môžu súbežne so spoločnými činnosťami, ktoré vykonávajú prostredníctvom skupiny európskych regulačných orgánov pre audiovizuálne mediálne služby (ERGA), v závislosti od vnútroštátneho právneho rámca, v ktorom pôsobia, zohrávať dôležitú úlohu, pokiaľ majú právomoci a postavenie, ktoré im umožňujú aktívne propagovať, organizovať a koordinovať iniciatívy v oblasti mediálnej gramotnosti a združovať zainteresované strany, ako aj významne prispievať k riešeniu otázky dezinformácií;
23. k ochrane demokracie prispievajú posilnenie profesionálnej žurnalistiky, nezávislých médií, investigatívneho spravodajstva a plurality médií, uľahčenie prístupu občanov ku kvalitným, dôveryhodným a diverzifikovaným zdrojom informácií a budovanie dôvery verejnosti;
24. s cieľom osloviť širšie publikum a pomôcť mu získať prístup k rozmanitému kvalitnému obsahu a podporiť pluralitu médií je dôležité povzbudzovať európsky mediálny priemysel k tomu, aby využíval vznikajúce technológie, pokiaľ ide o rozvoj obsahu, distribučné kanály, zber a analýzu údajov;
25. je dôležité naďalej zdôrazňovať, že je potrebné aby online platformy dosiahli vyššiu úroveň zodpovednosti a transparentnosti, pokiaľ ide o vynakladanie ďalšieho úsilia zameraného na ochranu používateľov pred nezákonným a škodlivým obsahom a pred dezinformáciami, pričom je potrebné rešpektovať slobodu prejavu;
26. je dôležité, aby medzi orgánmi verejnej moci a online platformami prebiehala spolupráca zahŕňajúca rôzne druhy informácií, ako sú informácie týkajúce sa algoritmov a súborov údajov, čím by sa mohlo uľahčiť účinné monitorovanie platforiem s cieľom riešiť problémy dezinformácií;

27. medziodvetvový prístup k posilneniu mediálnej gramotnosti občanov spoločne s digitálnym a technologickým pokrokom médií a kultúrneho a kreatívneho priemyslu posilní používateľov aj tvorcov obsahu a povedie k tvorivejšiemu a konkurencieschopnejšiemu mediálnemu priemyslu;
28. posilnenie mediálnej gramotnosti a riešenie dezinformácií si vyžadujú systematický, strategický a komplexný prístup zo strany všetkých členských štátov, ako aj medziodvetvovú spoluprácu medzi rôznymi zainteresovanými stranami.

VYZÝVA ČLENSKÉ ŠTÁTY, ABY V RÁMCI SVOJICH PRÁVOMOCÍ A V SÚLADE SO ZÁSADOU SUBSIDIARITY:

29. systematicky pracovali na zvyšovaní povedomia verejnosti o význame mediálnej gramotnosti a podporovali konzistentný rozvoj politík mediálnej gramotnosti a ich vykonávanie;
30. podporovali vytváranie a rozvoj sietí mediálnej gramotnosti (národných, regionálnych, miestnych, tematických) s cieľom spojiť príslušné zainteresované strany a umožniť im spolupracovať a rozvíjať udržateľné a dlhodobo životaschopné projekty a iniciatívy v oblasti mediálnej gramotnosti;
31. rozvíjali prístup celoživotného vzdelávania v oblasti mediálnej gramotnosti pre všetky vekové skupiny a v tejto súvislosti poskytovali podporu určenú pre pilotné a výskumné projekty s cieľom vytvoriť alebo vypracovať a posúdiť nové metodiky, opatrenia a obsah, ktoré budú prispôsobené osobitným potrebám cieľových skupín;
32. podporovali rozvoj a zdieľanie učebných a školiacich materiálov v oblasti mediálnej gramotnosti a rozvoj systematického prístupu zameraného na zvyšovanie kompetencií odborníkov v rôznych oblastiach (napr. knihovníkov, pracovníkov v múzeách, pracovníkov s mládežou, učiteľov, odborníkov v oblasti mediálnej gramotnosti, novinárov) s cieľom umožniť im, aby posilnili svoju dôležitú úlohu pri rozvoji mediálnej gramotnosti občanov;

33. povzbudzovali kultúrne inštitúcie, organizácie občianskej spoločnosti a novinárske organizácie k tomu, aby integrovali programy celoživotného vzdelávania v oblasti mediálnej gramotnosti, a aby podporovali všetky typy mediálnych organizácií, najmä verejnoprávne médiá v tom, aby rozvíjali a presadzovali iniciatívy v oblasti mediálnej gramotnosti a zúčastňovali sa na iniciatívach a projektoch iných zainteresovaných strán;
34. pokračovali v skúmaní možností podpory a presadzovania profesionálnej žurnalistiky ako udržateľnej súčasti globálneho prostredia digitálnych médií;
35. zlepšili existujúce modely odbornej prípravy a v prípade potreby navrhli nové modely, ktoré sú zamerané na rozvoj digitálnych zručností v rámci európskeho kultúrneho a kreatívneho priemyslu s cieľom podporiť účinné využívanie inovačných technológií a udržať krok s technologickým pokrokom.

VYZÝVA KOMISIU, ABY:

36. v spolupráci s členskými štátmi ďalej posilňovala a rozvíjala koncepciu Európskeho týždňa mediálnej gramotnosti a aby podporovala účasť na tomto podujatí;
37. v rámci budúceho Európskeho strediska pre monitorovanie digitálnych médií vypracovala mechanizmy na uľahčenie spolupráce a dobrovoľnej výmeny nápadov a postupov v oblasti mediálnej gramotnosti medzi rôznymi skupinami zainteresovaných strán;
38. navrhla ďalšie možné kroky, ktoré by umožnili nájsť dlhodobé systematické a účinné riešenia zamerané na boj proti dezinformáciám, a to na základe výsledkov existujúceho aj budúceho komplexného výskumu prijatých opatrení, ako aj analýzy týchto opatrení, vrátane náležitého zohľadnenia práce, ktorú v tejto oblasti vykonala skupina európskych regulačných orgánov pre audiovizuálne mediálne služby, a potrebnej spolupráce medzi národnými regulačnými orgánmi;

39. v kontexte nedávno uverejneného akčného plánu EÚ pre ľudské práva a demokraciu na roky 2020 – 2024 a so zreteľom na prípravu nového aktu o digitálnych službách, európskeho akčného plánu pre demokraciu a akčného plánu pre médiá a audiovizíu zvažila potrebu účinnejších metód na riešenie problémov dezinformácií bez toho, aby sa narušila ochrana základných práv, pričom kľúčovou zásadou je transparentnosť a zodpovednosť platforiem;
40. zabezpečila, aby sa zohľadnili miestne špecifiká a kapacity jednotlivých členských štátov, ako aj potreba rozsiahlej spolupráce medzi všetkými príslušnými zainteresovanými stranami naprieč členskými štátmi, v záujme toho, aby potenciálne opatrenia boli uplatniteľné a účinné a aby sa dali účinne a nezávisle overiť;
41. v spolupráci s členskými štátmi vypracovala systematické kritériá a postupy hodnotenia projektov a iniciatív v oblasti mediálnej gramotnosti financovaných zo strany EÚ a vypracovala jednotnú a porovnávaciú metodiku podávania správ členských štátov o rozvoji mediálnej gramotnosti, a to v rámci budúcich usmernení stanovených v revidovanej smernici o audiovizuálnych mediálnych službách, ktoré Komisia vydá po konzultácii s kontaktným výborom.

VYZÝVA KOMISIU A ČLENSKÉ ŠTÁTY, ABY V RÁMCI SVOJICH PRÁVOMOCÍ A V SÚLADE SO ZÁSADOU SUBSIDIARITY:

42. pokračovali v činnosti a zintenzívnili úsilie v záujme systematického, komplexného a medziodvetvového prístupu k rozvoju mediálnej gramotnosti a zvyšovaniu povedomia o jej význame; úsilie, ktoré sa v tejto súvislosti vyvíja na vnútroštátnej úrovni, vrátane iniciatív v oblasti financovania, by sa malo podporovať aj na úrovni EÚ;
43. presadzovali lepšie využívanie možností, ktoré ponúkajú fondy EÚ a programy EÚ, s cieľom podporovať mediálne vzdelávanie a rozmanité projekty a iniciatívy v oblasti mediálnej gramotnosti (napr. podpora médií prostredníctvom programu Kreatívna Európa, najmä nová akcia na podporu médií) a rozvíjali dodatočné zdroje financovania a vytvárali synergie medzi príslušnými programami EÚ;
44. zabezpečili, aby opatrenia v oblasti mediálnej gramotnosti zamerané na maloletých v rámci stratégie vytvárania lepšieho internetu pre deti pružne reagovali na neustále sa vyvíjajúce digitálne prostredie;
45. financovali a podporovali systematický a pravidelný výskum mediálnej gramotnosti a vplyvu médií a digitálnych platforiem (napr. systematický výskum opatrení a iniciatív v oblasti mediálnej gramotnosti; výskum vplyvu nových mediálnych a komunikačných platforiem na blaho občanov; výskum fungovania algoritmov a umelej inteligencie a ich vplyvu na verejnú mienku, život ľudí a využívanie médií, ako aj na európsky mediálny a audiovizuálny priemysel);
46. podporovali audiovizuálny priemysel v rozvoji kvalitného európskeho obsahu a kvalitných distribučných platforiem pri súčasnom zohľadnení hospodárskeho vplyvu pandémie COVID-19 na audiovizuálny sektor vo všeobecnosti;
47. nabádali platformy a prvky médií, aby spolupracovali na vývoji nástrojov a procesov, ktoré podporia viditeľnosť a vyhľadateľnosť kvalitných zdrojov správ, ako aj viditeľnosť a vyhľadateľnosť kvalitného európskeho audiovizuálneho obsahu.

Relevantné politické dokumenty

Európska rada

- Závery Európskej rady z 18. októbra 2018 (EUCO 13/18)
- Závery Európskej rady z 13. a 14. decembra 2018 (EUCO 17/18)
- Závery Európskej rady z 21. a 22. marca 2019 (EUCO 1/19)
- Závery Európskej rady z 20. júna 2019 (EUCO 9/19)
- *Nový strategický program na roky 2019 – 2024* (prijatý Európskou radou 20. júna 2019)

Rada

- *Závery Rady o európskom prístupe k mediálnej gramotnosti v digitálnom prostredí* (Ú. v. EÚ C 140, 6.6.2008, s. 8)
- *Závery Rady o mediálnej gramotnosti v digitálnom prostredí* (Ú. v. EÚ C 301, 11.12.2009, s. 12)
- *Závery Rady a zástupcov vlád členských štátov, zasadajúcich v Rade o slobode a pluralite médií v digitálnom prostredí* (Ú. v. EÚ C 32, 4.2.2014, s. 6)
- *Závery Rady o európskej audiovizuálnej politike v digitálnej ére* (Ú. v. EÚ C 433, 3.12.2014, s. 2)

- *Závery Rady o presahovaní oblasti kultúry a tvorivej oblasti s cieľom podnecovať inováciu, hospodársku udržateľnosť a sociálnu inklúziu* (Ú. v. EÚ C 172, 27.5.2015, s. 13)
- *Závery Rady o rozvoji mediálnej gramotnosti a kritického myslenia prostredníctvom vzdelávania a odbornej prípravy* (Ú. v. EÚ C 212, 14.6.2016, s. 5)
- *Závery Rady o podpore prístupu ku kultúre prostredníctvom digitálnych prostriedkov so zameraním na rozvoj publika* (Ú. v. EÚ C 425, 12.12.2017, s. 4)
- *Odporúčanie Rady o kľúčových kompetenciách pre celoživotné vzdelávanie* (Ú. v. EÚ C 189, 4.6.2018, s. 1)
- *Závery Rady o posilnení európskeho obsahu v digitálnom hospodárstve* (Ú. v. EÚ C 457, 19.12.2018, s. 2)
- *Závery Rady a členských štátov o zabezpečení slobodných a spravodlivých európskych volieb* (6573/1/19 REV 1, prijaté Radou pre všeobecné záležitosti vo februári 2019)
- *Závery Rady o demokracii* (12836/19, prijaté Radou pre zahraničné veci v októbri 2019)
- *Závery Rady o komplementárnom úsilí zameranom na zvyšovanie odolnosti a boj proti hybridným hrozbám* (14972/19, prijaté Radou pre všeobecné záležitosti v decembri 2019)

Komisia

Oznámenia

- Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – *Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti*, COM(2012) 196 final
- Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – *Stratégia pre jednotný digitálny trh v Európe*, COM(2015) 192 final
- Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – *Online platformy a jednotný digitálny trh. Príležitosti a výzvy pre Európu*, COM(2016) 288 final
- Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – *Boj proti nezákonnému obsahu na internete. Zvyšovanie zodpovednosti online platforiem*, COM(2017) 555 final
- Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – *Boj proti dezinformáciám na internete: európsky prístup*, COM(2018) 236 final

- Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – *Umelá inteligencia pre Európu*, COM(2018) 237 final
- Správa Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov o vykonávaní oznámenia „*Boj proti dezinformáciám na internete: európsky prístup*“, COM(2018) 794 final

Spoločné oznámenia Európskej komisie/vysokého predstaviteľa Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku

- Spoločné oznámenie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – *Akčný plán proti dezinformáciám*, JOIN(2018) 36 final
- Spoločné oznámenie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – *Správa o vykonávaní akčného plánu proti dezinformáciám*, JOIN(2019) 12 final
- Spoločné oznámenie Európskemu parlamentu a Rade – *Akčný plán EÚ pre ľudské práva a demokraciu na roky 2020 – 2024*, JOIN(2020) 5 final

Ďalšie štúdie a správy

- *Mapping of media literacy practices and actions in EU-28* (Európske audiovizuálne observatórium, 2016) (Mapovanie postupov a opatrení v oblasti mediálnej gramotnosti v EÚ-28)
- *Towards European Media Sovereignty. An Industrial Media Strategy to Leverage Data, Algorithms and Artificial Intelligence* (Guillaume Klossa, 2019) (Smerom k európskej mediálnej suverenite. Stratégia priemyselných médií na lepšie využívanie údajov, algoritmov a umelej inteligencie)
- *Report of the activities carried out to assist the European Commission in the intermediate monitoring of the Code of Practice on Disinformation* (Skupina európskych regulačných orgánov pre audiovizuálne mediálne služby, 2019) (Správa o činnostiach vykonávaných s cieľom pomôcť Európskej komisii pri priebežnom monitorovaní Kódexu postupov proti šíreniu dezinformácií)
- *Implementation of the revised AVMS Directive* (Skupina európskych regulačných orgánov pre audiovizuálne mediálne služby, 2019) (Vykonávanie revidovanej smernice o audiovizuálnych mediálnych službách)
- *Falling behind: How social media companies are failing to combat inauthentic behaviour online* (Centrum excelentnosti NATO pre strategickú komunikáciu, 2019) (Zaostávanie: Ako spoločnosti pôsobiace v oblasti sociálnych médií zlyhávajú v boji proti neautentickému správaniu online)
- *Study on media literacy and online empowerment issues raised by algorithm-driven media services* (SMART 2017/0081) (RAND Europe a Open Evidence, 2019) (Štúdia o mediálnej gramotnosti a otázkach posilnenia postavenia online, na ktoré upozornili mediálne služby založené na algoritmoch)
- *ERGA Report on disinformation: Assessment of the implementation of the Code of Practice* (2020) (Správa skupiny ERGA o dezinformáciách: Posúdenie vykonávania kódexu postupov)